

אין האדם מכובד אצל ההמון אלא בשלמות איבריו (רמב"ם)

כהן בעל מום

פתחא דסוגיא

משרשי המצוה, לפי שרוב פעולות בני אדם רצויות אל לב רואיהם לפי חשיבות עושיהן, כי בהיות האדם חשוב במראהו וטוב במעשיו ימצא חן ושכל טוב בכל אשר יעשה בעיני כל רואיו, ואם יהיה בהפך מזה פחות בצורתו ומשונה באיבריו, ואם ישר בדרכיו, לא יאותו פעולותיו כל כך אל לב רואיו, על כן באמת ראוי להיות השלילה שהכפרה תלויה עליו איש חן, יפה תואר ויפה מראה ונאה בכל דרכיו, למען יתפשו מחשבות בני איש אחריו. ומלבד זה אפשר שיש בשלימות צורתו רמז לענינים שמתוך מחשבות האדם בהן תטהר נפשו ותתעלה, ולכן אין ראוי בשום צד שיהיה בו שינוי צורה מכל צורותיו, פן תתפור נפש המחשב מצד השינוי ותנוד מן החפץ (ספר החינוך מצוה רעה).

ביאורא דתלמודא

האוכל את הטבל – שלא ניטלה תרומתו (יד רמ"ה). **בעל מום** – כהן בעל מום ששימש (רש"י). ויליף חילול חילול מתרומה – דכתיב בה ומתו בו כי יחללוהו, מה להלן במיתה אף כאן במיתה (יד רמ"ה). ונילף חילול חילול מנותר – דכתיב ביה ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל ונכרתה (יד רמ"ה). מנותר הוה ליה למילף – שכן איסור שניהם מחמת פיסול האוכל, כלומר המאכל הטבל מחמת שאינו מתוקן נותר פיסול גופו גרם לו, מה שאין כן בטמא שאכל תרומה טהורה שאין פיסול בתרומה. והטבל והנותר אין להם היתר במקוה למי שנאסרו עליו, לאפוקי תרומה שיש לה היתר לטמא במקוה שטובל ואוכל לאחר הערב שמש (יד רמ"ה). **אמר קרא בו ולא בבעל מום** – בתרומה במיתה, דכולהו נמי מיניה גמרי ואתא בו למיעוטא ולא בעל מום, ומסתברא בעל מום הוא דקא ממעט ולא טמא וטבול יום שהן פסול טומאתן במיתה (רש"י). **גמר חטא חטא מתרומה** – מעילה כתיב בה וחסאה בשגגה והכא כתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו (רש"י). **בו ולא במעילה** – וממיתה לחודה הוא דאמעית, דגבי מיתה הוא דכתיב בו, אבל אוהרה מגמרא גמר להזיד במעילה בגזרה שוה דחטא חטא מתרומה (רש"י). **תלמוד לומר איש עור** – מדיבויא דאיש, משמע שניטלו עיניו וליתנהו כלל (רש"י). **מחסורייתא** – שחסרה מראיתו אבל רואה מקצת (רש"י). **כתב רחמנא דק** – מחסרת המראה ואינו ניטל (רש"י).

ליקוטא דתלמודא

שנו דבותרינו (סנהדרין פג.) גבי כהן בעל מום ששרת במקדש:

ואלו שבמיתה האוכל את הטבל, וכהן טמא שאכל תרומה טהורה, וזר שאכל את התרומה, וזר ששימש, וטמא ששימש, וטבול יום ששימש, ומחוסר בגדים, ומחוסר כפרה, ושלא רחץ ידים ורגלים, ושתוי יין, ופרועי ראש. אבל ערל ואונן ויושב אינן במיתה, אלא באזהרה. בעל מום, רבי אומר במיתה, וחכמים אומרים באזהרה. הזיד במעילה, רבי אומר במיתה, וחכמים אומרים באזהרה.

וודשו חכמינו (סנהדרין פד.) מנלן ילפינן דין זה:

בעל מום, רבי אומר במיתה, וחכמים אומרים באזהרה. מאי טעמא דרבי, דכתיב אך אל הפרכת לא יבא וגו', ויליף חילול חילול מתרומה, מה להלן במיתה אף כאן במיתה. ונילף חילול חילול מנות, מה להלן בכרת אף כאן בכרת. מסתברא מתרומה הוה ליה למילף, שכן פסול הגוף מפסול הגוף. אדרבה, מנותר הוה ליה למילף, שכן קודש, פנים, פיגול, ונות. אלא מטמא ששימש גמר פסול הגוף מפסול הגוף, קודש, פנים, פיגול ונות, מקודש פנים פיגול ונות. ורבנן אמר קרא בו ולא בבעל מום. הזיד במעילה, רבי אומר במיתה, וחכמים אומרים באזהרה. מאי טעמא דרבי, אמר רבי אבהו גמר חטא חטא, מתרומה, מה להלן במיתה אף כאן במיתה. ורבנן אמרי אמר קרא **בו בו ולא במעילה.**

עוד שנינו (בכורות מד.) גבי מום הראיה שפוסל את הכהן:

בעינו כל מה שבעינו, מכאן אמרו, שתי עיניו למטה, שתי עיניו למעלה, עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה, ורואה את החדר ואת העלייה כאחת, או שמדבר עם חבירו ואחר אומר לי רואה. תנו רבנן עור בין סומא בשתי עיניו, בין סומא באחת מעיניו, חורוור והמים הקבועין מנין תלמוד לומר איש עור. אמר רבא למה לי דכתב

רחמנא איש עור דק תבלול בעינו, צריכי, דאי כתב רחמנא עור משום דליתנהו כלל, אבל חורוור והמים הקבועין דאיתנהו ביה לא, כתב רחמנא איש, ואי כתב רחמנא איש משום דלא קא חזי כלל, אבל מחסורייתא לא, כתב רחמנא דק.

אור תורה

כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם מִנְּעֹרֶה אֲהֲרִן הַכֹּהֵן לֹא יֵגֶשׁ לְהִקְרִיב אֶת אִשֵּׁי יְיָ מוֹם בּוֹ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיוֹ לֹא יֵגֶשׁ לְהִקְרִיב. (ויקרא כא כא)

אֲךָ אֶל הַפֶּרֶכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֶשׁ כִּי מוֹם בּוֹ וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשָׁם. (ויקרא כא כג)

כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב אִישׁ עֹר אוֹ פֶּסֶח אוֹ חָרָס אוֹ שְׂרָע. (ויקרא כא יח)

אוֹ גֶבֶן אוֹ דָק אוֹ תִבְלָל בְּעֵינָיו אוֹ גֶרֶב אוֹ יִלְפָת אוֹ מְרוֹחַ אֲשָׁךְ. (ויקרא כא כ)

האידנא אליבא דשמעתא

מומים הפוסלים משימוש הכהן

מנו חכמינו (מסכת בכורות פ"ז) את המומים הפוסלים לכהונה, ואלו הן: **הכילון**: שאמצע ראשו בולט מורם כלפי מעלה (פירוש המשניות להרמב"ם). **והלפתן**: שראשו על צוארו כראש הלפת על עליו (שם). **המקבן**: שראשו דומה לפטיש והוא אשר החלק הקדמי של ראשו בולט על פניו (שם). **ושראשו שקוע**: שתהיה תבנית ראשו כמי ששם את היד על גובה ראשו ולחצו למטה (שם). **ושקיפס**: והוא שאחורי ראשו בולט לצד העורף כמו שבולט המצח במקבן (שם). **ובעלי החטוטרת**: נתהוותה נפיחות קשה בגב עד שנעשה כעין חטורת (שם). **הקרח**: מי שאין בו שער הראש כמו קרח הוא (מצודת ציון). **אין לו אלא גבין אחד**: שגביני עיניו שערן ארוך ושוכב (רש"י). **החרום הכוחל שתי עיניו כאחת**: שחוטמו שבין עיניו שקוע ואינו בולט כלל, עד שכשהוא בא להעביר מכחול בעיניו יכול למשוך המכחול בין עין לעין ואין החוטם מעכבו (רע"ב). **שתי עיניו למעלה ושתי עיניו למטה**: שתהא הנחת העינים בפניו למעלה מן המקום הראוי או למטה (פירוש המשניות להרמב"ם). **עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה רואה את החדר ואת העליה כאחת**: והוא הפזול והוא אמרם שמדבר עם חברו ואחר אומר בי רואה, וזה הוא מצב הפזול (שם). **סכי שמש**: שכאשר רוצה לראות את השמש או דברים המאירים מיצר את עפעפיו ומצמצם את עיניו, ודבר זה יארע למי שנתרחבו אישוניו (שם). **זוגדוס**: שיש בגוף אברים דומים כגון העינים והאזנים והגבות, ואם היה שוני בין אחד מהם לחברו באיזה אופן שיהא אותו השוני (שם). **והצירין**: שענינו דומעות או עפעפיו נוזלות תמיד (שם). **עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז**: בין בני אדם הוא מום גדול ושינוי רב (פתחי תשובה). **גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו**: שיעור גופו גדול מהראוי לפי שיעור שאר אבריו כגון ידי ורגליו ושוקיו (רע"ב). **חוטמו גדול מאבריו או קטן מאבריו**: ושעור חוטמו הוא מה שאמרו באצבע הקטנה של ידו, לפי שחוטם כל אדם הבינוני אינו אלא כאורך הזרת, ואם היה ארוך יותר או קצר הרי זה מום (פירוש המשניות להרמב"ם). **צמע שאזניו קטנות**: מי ששתי אזניו קטנות הרבה (תוספות יום טוב). **הצמם שאזניו דומות לספוג**: ששתי אזניו נפוחות דומות לספוג (שם). **שפתו עודפת**: ואפילו אין בו עצם (תוספות יום טוב). **דדיו שוכבים כשל אשה**: גדולים עד שנראים שוכבים כדדי אשה (רע"ב). **כרסו צבה**: בטנו גדולה עד שתהא בטנו בולטת לחוץ (פירוש המשניות להרמב"ם). **טבורו יוצא**: שהטבור בולט על פני הבטן כעין תבלול (שם). **נכפה אפילו אחת לימים**: שם הנופל ונקרא כן מפני שהוא נופל שלא לרצונו בעת הכפיון (שם). **רוח קצרית באה עליו**: מתוצאות המרה השחורה כמבולבלי החושים והמשועממים (שם). **המאושכן**: שכיס הביצים שלו ארוך מאד עד שמגיע לארכותו (שם). **ובעל גבר**: שנתארך הגיד שלו ונעשה גדול עד שמגיע לארכותו (רע"ב). **אין לו**

אלא ביצה אחת זהו מרוח אשך: מלשון רוחה שיש בכיס רוח מקום (הכתב והקבלה). **המקיש בקרסוליו ובארכבותיו**: שקרסוליו נדפקות זו בזו בעת ההלך (פירוש המשניות להרמב"ם). **ובעל פיקה**: שתהא פיקה של אחת מרגליו בולטת ויוצאת שלא כרגיל (שם). **והעיקל שמקיף פרסותיו ואין ארכבותיו נושקות זו לזו**: ששני שוקיו קשתיים, והגדרתו כמו שאמר שהוא מצמיד רגל לרגל ואין ארכבותיו נצמדות זו לזו (שם). **פיקה יוצאה מגודלו**: שיבלוט משהוא מבוהן היד או הרגל (שם). **עקבו יוצא לאחוריו**: ששוקו עומד באמצע רגלו, שחצי הרגל לפניו וחצי רגל לאחור (רע"ב). **פרסתו רחבה כשל אווז**: שקלושות הן כשל אווז ואין ארכן יותר על רחבן (פירוש המשניות להרמב"ם). **אצבעותיו מורכבות זו על זו או קלוטות**: דבוקות עד שנעשו שתי האצבעות כאצבע אחת (שם). **היתה בו יתרת וחתכה אם יש בה עצם**: דהואיל וחתכה הרי הוא מחוסר אבר שנמצא בו (רע"ב). **יתר בידיו וברגליו**: אצבע יתירה (שם). **הכושני**: שחור (פירוש המשניות להרמב"ם). **והגיחור**: אדום (שם). **והלכקן**: הלבן שהוא לבן מאד (שם). **והקפח**: הוא הארוך מאד עד שמתעבים בני אדם ארכו (שם). **הננס**: הוא הקצר (שם). **והחרש**: שאינו שומע ולא מדבר (תניגה ב.). **והשוטה**: היוצא יחידי בלילה, והלך בבית הקברות, והמקדע את כסותו (שם ג.). **והשכור**: ולא מין (רע"ב). **ובעלי נגעים טהורין**: כגון בזהק וכולו הפך לבן (פירוש המשניות להרמב"ם).

מום דקוצר הראיה

בטעם הדבר דכהן בעל מום אסור לשרת כתב במורה נבוכים (ח"ג פמ"ה) שהטעם הוא כיון שאמרו ז"ל (נדרים לה:) שהכוהנים שלוחי דרחמני ושלוחי דידך, והקודש ועבודתו צריכים להיות בפאר והדר וכמו שנאמר (עזרא ט טו). ואין האדם מכובד אצל ההמון אלא בשלמות איבריו. ומטעם זה כתב הרמב"ם (הלכות ביאת המקדש פ"א ה"ז) דאין פוסל באדם אלא מומין שבגלוי, אבל מומין שבחלל הגוף כגון שניטל כולייתו של אדם או טחול שלו או שניקבו מעיו, אף על פי שנעשה טרפה, עבודתו כשירה, שנאמר שבר רגל או שבר יד מה אלו בגלוי אף כל בגלוי. ולפי זה יש לכאורה לאסור על כהן להטיל בעצמו מום שבגלוי, וכמו שכתב בשיירי קרבן (ירושלמי קידושין פ"א ה"ב). אמנם כל זה הוא רק במומין שבגלוי, ובשואל ומשיב (מהדור"ק ח"ג סימן ט"ז) כתב להתיר בזמן הזה דאינו מפיקע עצמו מעבודה. והנה גבי כהן שראיתו לקתה והוא לובש בתי עיניים האם רשאי להקריב, דהנה אמרו ז"ל (בכורות מד) דכל שלקה בראיתו פסול. ובתוספות (שם לו) כתב דכל שהוא מטבעו של עולם אינו פוסל. ובשו"ת דברי מלכאל (חלק ד סימן לא) כתב דלפי דבריו קוצר הראיה בימינו הוא מטבעו של עולם וודאי בימינו שיש לכך תקנה בבתי עיניים, וכל שכן גבי נשיאת כפיים.

ראוי להיות השליח שהכפרה תלויה עליו איש נאה בכל דרכיו (חינוך)

מראי מקומות

- א. סנהדרין פג.
- ב. סנהדרין פה.
- ג. בכורות מה.
- ד. בכורות פ"ז מ"א.
- ה. מורה נבוכים ח"ג פמ"ה.
- ו. נדרים לה.
- ז. רמב"ם הלכות ביאת המקדש פ"א ה"ז.
- ח. שיירי קרבן ירושלמי קידושין פ"א ה"ב.
- ט. שו"ת שואל ומשיב מהדור"ק ח"ג סימן ט"ז.
- י. בכורות מה.
- יא. שו"ת דברי מלכאל חלק ד סימן לא.